

Gastredactioneel – Seksuologie is hot

Peter Leusink

UMCU, Utrecht; Groene Hartziekenhuis, Gouda

Twee maanden geleden ontving ik een e-mail van een journalist die op zijn redactie had gehoord dat seksuologie “hot” was. Hij wenste graag onderbouwing met feiten van deze constatering. Sinds een tijd had ik ook al frequent het gevoel dat er wat gaande was rondom seksuologie maar omdat ik weet dat liefde blind maakt kon ik het relativeren. Maar nu een buitenstaander kennelijk één en ander opviel spoorde dat aan tot nadenken.

Er zijn sinds enkele jaren maatschappelijke verschuivingen zichtbaar ten aanzien van de seksuologie die ik kort wil benoemen. Afsluitend zal ik trachten te beschrijven wat hiervan de betekenis is.

Vanaf 2003 heeft ZonMw het door de overheid gefinancierde programma Seksualiteit opgezet om de seksualiteitshulpverlening te verbeteren én beter in te bedden in bestaande structuren in de gezondheidszorg¹. Diverse projecten zijn in dat kader tot stand gekomen: ‘Seksualiteitshulpverlening in de tweedelijns GGZ’, ‘Seksuologische training revalidatieprofessionals’, ‘Seksualiteitshulpverlening in de tweedelijns somatische gezondheidszorg’, ‘Monitor seksuele en reproductieve gezondheid, zorgbehoeften en zorgverlening’ en ‘Eerstelijns Seksualiteitshulpverlening’. Momenteel loopt nog een Project ‘Seksualiteit bij jongeren’. Daarmee zijn alle niches van de seksuele gezondheidszorg binnen vijf jaar in kaart gebracht en zijn aanbevelingen gedaan in de vorm van laagdrempelige regionale eerstelijnscentra voor seksuele gezondheid, van poliklinieken seksuologie nieuwe stijl en van multidisciplinaire teams in regionale GGZ-instellingen. Hiermee is de ketenzorg gewaarborgd en is het een kwestie van implementatie om dit ook daadwerkelijk vorm te geven.

Ook de overheid i.c. het ministerie van VWS ziet het belang van de seksuele gezondheidszorg en draagt daarin ook financieel en organisatorisch bij.² Echter, VWS is gehouden aan de wettelijke kaders waardoor zij geen individuele hulpverlening mag bekostigen (dit is immers het spel op de markt tussen zorgverzekeraars) waardoor zij delen van de seksuele gezondheidszorg diende in te bedden binnen het openbare belang van de Infectieziektenbestrijding (is SOA-bestrijding). Zowel ZonMw als VWS zijn dan ook belangrijke stimulators geweest om de soa-hulpverlening te verbreden tot seksuele gezondheidszorg, ingebed binnen de al bestaande curatieve SOA-zorg vanuit de GGD-en. De Sense-pilots in de jaren 2005-2007, waarbij geïntegreerde spreekuren voor jongeren werden opgezet op het terrein van anticonceptie, soa en seksualiteit, werden weldra door hun succes ingehaald en stonden model voor het landelijk op te zetten netwerk van Sense-centra dat in 2008 verder zijn beslag moet krijgen. In alle GGD-regio’s heerst er groot enthousiasme om de soa-hulpverlening én –preventie te verbreden met hulp en preventie-activiteiten rondom anticonceptie en seksualiteit. In korte tijd hebben 3 RINO’s onderwijsprogramma’s geschreven om aan de behoefte aan nascholing te voldoen. Naast de eenmalige subsidie om soa-verpleegkundigen en ggd-artsen op te leiden tot de Aantekening Seksuologie, is er een structurele jaarlijkse subsidie die onder andere voorziet in het aanbieden van maximaal twee gratis consulten aan jongeren tot 25 jaar.

De Nederlandse Vereniging voor Seksuologie (NVVS) is op twee wijzen bij Sense betrokken. Naast het schrijven van de Kwaliteitsparagraaf van de subsidieregeling heeft zij als kwaliteitswerkgroep in

Drs. P. Leusink, huisarts, seksuoloog NVVS. UMCU, Polikliniek seksuologie, Postbus 85500 3508 GA Utrecht.
 T: 088 75 555 55, E: p.leusink@umcutrecht.nl

¹ <http://www.zonmw.nl/nl/programma-s/alle-programma-s/seksualiteit>.

² Ross-van Dorp C. Brief aan de Tweede Kamer. Kenmerk PG/ZP 2.725.391. 2006

2008 de hand in het schrijven van Richtlijnen voor de eerstelijns seksuele gezondheidszorg dat zijn beslag zal krijgen in een Handboek. Daarnaast bepleit de NVVS financiering van die zorg die niet onder de subsidie-regeling valt maar wel tot de taken van Sense behoort. De positieve insteek van zorgverzekeraars valt op. Pluspunten vanuit de visie van de zorgverzekeraar om tot financiering over te gaan, zijn met name Sense als ketenzorg, de substitutie van dure gynaecologische, urologische of seksuologische tweedelijnszorg naar de eerste lijn, de kwaliteitswaarborgen door een wetenschappelijke en beroepsvereniging (NVVS) en tot slot de GGD als bonafide, regionale organisatie. Naast het feit dat een toenemend aantal zorgverzekeraars seksuologie het afgelopen jaar zijn gaan vergoeden via hun aanvullende verzekering, lijkt het er ook op dat binnen afzienbare tijd 1^e lijns seksuologische zorg (door seksuologen NVVS) binnen de basiszorg zal vallen conform de regeling van eerstelijns psychologen. Zowel VWS als verzekeraars hechten in dat kader aan samenwerking met de huisartsen om met name de dure verwijzing naar de tweede lijn te voorkómen. In gesprek met het Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG) blijkt opeens dat men het concept seksuele gezondheid interessant vindt (men vreest mogelijk terrein te verliezen?) en dat men inspanningen wil leveren om huisartsen hierover nader bij te scholen (er wordt zelfs gedacht aan een kaderopleiding (vergelijkbaar met een Aantekening)).³ Ook een Standaard Erectiele disfunctie wordt door het NHG in juni aanstaande uitgebracht nadat inspanningen jaren geleden nog strandden in bagatelliseren van deze problematiek. Opvallend was ook in 2007 de samenwerking van huisartsen, apothekers, gynaecologen en de Rutgers Nisso Groep om een eenduidig standpunt in te nemen bij het vergeten van de anticonceptiepil.⁴ Wat betreft de GGZ heeft de Landelijke Vereniging van Eerstelijnspsychologen onder andere een module seksuologie ontwikkeld om daarmee voor verzekeraars inzichtelijk te maken welke kwaliteit zij op dat terrein bieden.

Kortom, rondom seksuele gezondheidszorg is zeer veel in beweging en worden vele initiatieven zichtbaar, met name in de eerste lijn.

Hoe is de stand van zaken in de wetenschap? Na vijf jaren zonder Bijzondere Leerstoel met betrekking tot de seksuologie zijn er afgelopen jaar twee Leerstoelen aangesteld. ZonMw initieerde de Leerstoel So-

ciale psychologie van gezondheid en seksualiteit (John de Wit) aan de faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit van Utrecht per 1 juni 2007. De leerstoel is bedoeld om meer inzicht te krijgen in de processen die ten grondslag liggen aan risicovol seksueel gedrag teneinde bij te dragen aan een meer effectieve preventie van en hulpverlening bij problemen rondom gezondheid en seksualiteit. De NVVS stelde met ingang van 1 april 2007 een bijzondere leerstoel Seksuologie in aan de Universiteit Maastricht. Jacques van Lankveld zal zich daar bezig gaan houden met het ontwikkelen en evalueren van cognitief-gedrags-therapeutische interventies bij seksuele stoornissen. Het onderzoek is ingebed binnen het onderzoeksinstituut Experimentele Psychopathologie. Daarnaast hebben afgelopen twee jaren enkele bijzonder hoogleraren hun oraties op seksuologisch terrein gegeven: Experimentele gezondheidspsychologie in het bijzonder met betrekking tot homoseksualiteit (Hospers, Universiteit Maastricht), Aidspreventie (Schaalma, Universiteit Maastricht), Gender and Women's Same Sex Relations Cross-Culturally (Wierenga, Universiteit van Amsterdam) en Andrologische Urologie (Meuleman, Vrije Universiteit Amsterdam). Wat betreft epidemiologisch onderzoek zijn met name twee onderzoeken van de Rutgers Nisso Groep (RNG) van belang: Seks onder je 25e en Seksuele Gezondheid in Nederland 2006. Beide onderzoeken vonden hun weg naar de media en geven een redelijk beeld van het seksuele gedrag en determinanten in het huidige tijdsarea. Ook andere onderzoeken van de RNG (één onder mensen met een chronische ziekte of beperking, een andere naar de invloed van Internet op jongeren) kregen hun bestemming in het publieke debat. Buiten het zicht van universiteiten is een Nederlandse bedrijf bezig geneesmiddelen te onderzoeken die van nut kunnen zijn voor de seksuologie.⁵ Overigens zullen er ook binnen universiteiten onderzoekslijnen lopen die (nog) niet zichtbaar zijn. De NVVS heeft sinds een jaar het Fonds Stimulering en Ontwikkeling Seksuologie ingesteld ten behoeve van onderzoekers waarvan nog maar schorvoetend gebruik wordt gemaakt. Het wetenschappelijk veld begint zich dus gelukkig weer voorzichtig te roeren al heeft het nog veel weg van een eilandenrijk met weinig bootverbindingen.

Tot slot vallen in de media twee tendensen op. Waren er altijd al de Lieve Lolita en Maria Weet Raad

³ Persoonlijke mededeling.

⁴ Boukes, F.S., Wiersma, Tj., de Leest, K., Helmerhorst, F.M., Picavet, Ch. & van der Wijden, C.L. (2007). Nieuwe adviezen bij het vergeten van de anticonceptiepil. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 151, 1923-1926.

⁵ <http://www.emotionalbrain.nl>

Vooraankondiging Federatiecongres

‘Seksuologie, wat is dat nu eigenlijk?’

Vrijdag 7 november 2008; Locatie: Maastricht

Keynotesprekers:

Frans de Waal, bioloog, Emory University (USA):*Mensapen van Venus: bonobo's en de menselijke evolutie***Cindy Meston, psycholoog, University of Texas (USA):***Vrouwelijke seksuele opwindingsstoornis: een nieuw model.***Uitreiking van de Van Emde-Boas - Van Usselprijs 2008**

rubrieken, sinds enkele jaren wordt er in elk zichzelf respecterend tijdschrift in bijna elke uitgave stilgestaan bij seksuele en relationele onderwerpen. Regelmatig wordt daarbij om professioneel commentaar van een seksuoloog gevraagd. Ook radio, televisie en kranten doen toenemend een beroep op de NVVS om expertise van een seksuoloog. Een andere tendens die via de media zichtbaar werd is de discussie die op gang is gekomen naar aanleiding van een Manifest waarin onder andere stelling genomen werd tegen de platte en grenzeloze wijze waarop seksualiteit in de media wordt gepresenteerd, tegen de reductie van vrouwelijkheid tot een irreëel schoonheidsideaal en tegen de gevolgen die dergelijke zienswijzen hebben in de vorm van zogenaamde cosmetische correcties van borsten, vulva en vagina.⁶ Deze publieke discussie over de zogenaamde seksualisering van de maatschappij, waar ook de NVVS aan deelnam, duurt tot op heden voort. Daarbij werd ook, voor zover aanwezig, een beroep gedaan op professionele expertise en op wetenschappelijke onderbouwing van de ingenomen stellingen.

Wat is de betekenis van deze, niet volledige, opsomming? Ik meen dat de seksuologie zich de afgelopen jaren een goede positie heeft verworven, zowel publiekelijk als in de gezondheidszorg en langzamerhand ook opnieuw in toenemende mate in de wetenschap. Een gezonde vorm van seksualisering van de maatschappij! De simplistische en rolbevestigende wijze waarop seksualiteit maatschappelijk neer wordt gezet

mag dan weliswaar *seksualisering* zijn gaan heten (ik geef de voorkeur aan de ook gebezigde term *pornoficatie*), een positievere manier van seksualisering is zich echter ook aan het voltrekken. Niet dat deze seksualisering zich in alle hoeken van het basis- en voortgezet onderwijs en op alle terreinen van de gezondheidszorg al heeft laten zien. Dat kan en moet beter, maar afgelopen jaren heeft laten zien dat het kan. De hierboven geschetste positionering van de seksuologie heeft echter ook consequenties. Aangezien seksualiteit veelal wordt benaderd vanuit impliciete of expliciete waarden en normen zonder dat er een grondslag ligt vanuit degelijk wetenschappelijk onderzoek, is het des te meer zaak een academisch kader te bieden voor onderwijs en onderzoek. Dit vormt voor de seksuologie de basis om met zorgvuldigheid en met kwaliteit de media, het onderwijs en de gezondheidszorg tegemoet te treden. Maar dat betekent ook een appel aan wetenschappers: word meer zichtbaar, doe mee in het debat en voed de hulpverleners en preventiewerkers. En het betekent dat de seksuologie zich niet langer kan laven aan zichzelf. Samenwerkingsverbanden en contacten met andere beroepsverenigingen, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, overheid, politiek en media zijn noodzakelijk om de verworven positie te behouden en uit te bouwen. Tevredenheid is een slechte raadgever. De ramen moeten open!

⁶. <http://www.beperkthoudbaar.info>